

't Seghen Waert

jaargang 23 aflevering 1

maart 2004

verenigingsblad van het Historisch Genootschap
Oud Soetermeer

Historisch Genootschap Oud Soetermeer

Bestuur

dbr. E.H. Oskam, voorzitter

Juweellaan 175, 2719 SB Zoetermeer
tel. (079) 361 65 38

dbr. R. A. Knotter, secretaris

Smallingerland 6, 2716 AD Zoetermeer
tel. (079) 352 10 22

mw. H.E.M. Westerman, penningmeester

Nassaulaan 12, 2712 AX Zoetermeer
westdijk@hetnet.nl

tel. (079) 316 81 21

mw. I. de Kler (A.W.Z.)

dbr. C.A.M. Klein (G.W.Z.)

dbr. G. J. Moers (I.S.V.)

Archeologische werkgroep

dbr. B.F.F.H. van der Ven

Douzapad 30, 2722 AX Zoetermeer

bvdven@worldonline.nl

tel. (079) 342 79 91

Genealogische werkgroep

mw. M.E. Vijverberg-Kalkema

Stekelbaarsloot 35, 2724 AR Zoetermeer

kalkema@wanadoo.nl

tel. (079) 331 65 52

Interviewgroep Sprekend Verleden

dbr. E.W. van den Burg

Fr. Hendriklaan 32, 2712 EE Zoetermeer

tel. (079) 316 48 58

Archief en bibliotheek

mw. J.M.C. Huisman-Aaftink

Bernhardstraat 2, 2712 CS Zoetermeer

jokehuisman@hetnet.nl

tel. (079) 316 31 79

Ledenadministratie

dbr. A.Ph. Rademaker

Banckertstraat 5, 2712 KK Zoetermeer

arademaker@wanadoo.nl

tel. (079) 316 43 74

Redactie

mw. C.J. Moerman-van Voorst

Dublinstraat 253, 2713 HT Zoetermeer

c.j.moerman@planet.nl

tel./fax (079) 352 14 88

dbr. P. Drapers

mw. F.M.J. Heidt-Reeuwijk

dbr. Th. van der Poel

dbr. A.C.J. Vermeulen (publicaties)

t Seghen Waert is een uitgave van het
Historisch Genootschap Oud Soetermeer.
ISSN: 1384-7260

Het Historisch Genootschap is gevestigd in
't Oude Huis, Dorpsstraat 7
2712 AB Zoetermeer, tel. (079) 319 06 83

Website: <http://www.oudsoetermeer.nl>

E-mail: info@oudsoetermeer.nl

Openingstijden archief en bibliotheek:

iedere woensdag 14.00-17.00 uur

Inloopmiddag A.W.Z.: eerste zondag van de
maand 14.00-17.00 uur

Inloopavond G.W.Z.: eerste maandag van de
maand 20.00-22.00 uur

Inhoud

Van de redactie	1
Activiteiten 2004	2
Ledenbestand	2
Oproep Drs. Jan van der Spekprijs 2004	4
Op de tast.....	5
Boter, kaas en eieren van Isaac Heemskerk	7
Nieuw boek over Zoetermeer	10
Het molentje van Verhoeff.....	13
Weidemolentjes, nieuw cultureel erfgoed in Zoetermeer	16
Sanne van Havelte, Het leven en werk van een Zoetermeerse notarisdochter	19

Van de redactie

In deze aflevering geen groot interview, maar herinneringen aan vroeger van enkele leden van ons genootschap, opgetekend door mevrouw R. Moers. Wist u dat de bekende schrijfster Sanne van Havelte in 1889 in Zoetermeer is geboren als dochter van de toenmalige notaris Van Hamersvelt? Deze dominante vader heeft grote invloed gehad op haar levensloop: ze mocht niet verder leren na de lagere school, ze mocht geen beroep kiezen, ze mocht niet trouwen, maar zou later voor haar ouders moeten zorgen. Het schrijven kon hij haar echter niet beletten. Voor de geïnteresseerden heeft de redactie nog uitgebreide informatie over haar verschenen boeken, met commentaren van dagbladen.

Kopij voor de tweede aflevering dit jaar kunt u dagelijks sturen naar de redactie, maar uiterlijk vrijdag 30 april 2004.

Activiteiten 2004

Excursie naar het Nutricia Museum op 28 april a.s. om 15.00 uur.

Twee jaar geleden werd hieraan al een bezoek gebracht door een aantal leden, maar er blijkt bij velen die dit gemist hebben nog belangstelling voor te bestaan.

Speciaal voor onze leden opent Nutricia de poorten van het museum. Enkele oud-medewerkers leiden ons rond langs de oude vertrouwde babyvoeding, chocomel, reclameplaten en vele foto's van het bedrijf uit vroeger jaren en langs een verzameling antieke machines.

Het maximum aantal deelnemers bedraagt 25, dus vooraf aanmelden is noodzakelijk! U kunt zich opgeven bij Corry de Graaf, tel. 316 72 76; wie het eerst komt, het eerst maalt!

Overige plannen, waarvan de juiste data en verdere bijzonderheden in de volgende edities van 't Seghen Waert worden bekendgemaakt:

- Vanaf deze zomer willen wij in samenwerking met het Gilde Zoetermeer starten met wandelingen door Zoetermeer aan de hand van de beschrijvingen in het boek *'De Geschiedenis op straat'*, dat door het Historisch Genootschap is uitgegeven.
- Daarnaast wederom de jaarlijkse fietstocht. Deze koerst ditmaal via een mooie route richting Delft, waar o.a. de Hortus Botanicus en een van de plaatselijke musea worden bezocht.
- In september volgt de culturele busreis, die ons naar de oude stadjes Culemborg en Buren in de Betuwe zal voeren, wellicht met een bezoek aan het Streekmuseum 'Crimpennerhof' in de Krimpenerwaard.
- In het najaar verzorgt de heer Van Wieringen een dia-avond met als thema 'de Dorpsstraat'.
- Ook wordt ingehaakt op de Open Monumentendag, waarover nu nog geen verdere informatie beschikbaar is.

Ledenbestand

In de eerste aflevering van 2004 een overzicht van het afgelopen verenigingsjaar. In de loop van het jaar is een aantal leden uitgeschreven wegens overlijden, verhuizing met onbekende bestemming, of wegens het niet betalen van de contributie. Ondanks de vierendertig nieuwe leden, die zich in 2003 hebben aangemeld, betekent dit helaas een achteruitgang van het ledental, dat nu 1090 bedraagt.

Wij heten de volgende nieuwe leden hartelijk welkom in onze vereniging:

Dhr. A.A. Bierman, Van Ostadestraat 36, Zoetermeer

Dhr. A.H.H. Burger, Meidoornlaan 66, Zoetermeer

Dhr. L.M. van der Goes, Argonautenrede 40, Zoetermeer

Dhr. J. Gouweleeuw, Bleiswijkseweg 12, Zoetermeer

Mw. A. Gouweleeuw-Dolle (gezinlid), Bleiswijkseweg 12, Zoetermeer

Dhr. C. Helmstrijd, Heicopstraat 103, Zoetermeer

Dhr. H.J. Huyser, Dr.J.P. Thijssestraat 37, Utrecht

Dhr. C. Looyen, Heenvlietstraat 28, Zoetermeer

Dhr. A. Lucas, Zirkoon 31, Zoetermeer

Dhr. C. Pauwels, Hazerwoudestraat 103, Zoetermeer

Dhr. J.J.A. Raateland, Dublinstraat 335, Zoetermeer

Dhr. F.A.J. Rademaker, Angelagang 27, Zoetermeer

Dhr. S. Remmerswaal, Amaranthout 21, Zoetermeer

Mw. M.A. Toet, Duiveland 11, Zoetermeer

Mw. J.D.E. Verhoeff, John McCormickstraat 1, Zoetermeer

Dhr. C.W.J.M. de Wit, Roelantshove 20, Zoetermeer

Mw. J. Zuiderhand-Sentel, Zuidplasstraat 2, Moerkapelle

**FRIS
VERSSHOP**

**Dorpsstraat 103
2712 AE Zoetermeer
079 3167616**

**Hollandse kaasspecialiteiten
Boerenkaasspecialiteiten
Buitenlandse kaas
Salades en pate s
Versgebrande noten
Zuidvruchten
Kadomanden**

Oproep Drs. Jan van der Spekprijs 2004

In 2001 heeft het bestuur van het Historisch Genootschap Oud Soetermeer de Drs. Jan van der Spekprijs ingesteld.

De prijs is vernoemd naar Drs. Jan van der Spek (1912-2001), oud-voorzitter en erelid van de vereniging, die veel heeft betekend voor de geschiedschrijving en monumentenzorg in Zoetermeer. Hij was onder meer oprichter van de Oudheidkamer en heeft het belang van onderzoek naar de geschiedenis van Zoetermeer onder de aandacht gebracht in een tijd waarin dat niet vanzelfsprekend was.

De Drs. Jan van der Spekprijs wordt elke twee jaar uitgereikt aan een persoon of instelling die zich op een bijzondere wijze heeft ingespannen voor het behoud van het cultureelhistorisch erfgoed in Zoetermeer en omgeving. Aan de prijs zijn een geldbedrag en een aandenken verbonden. In 2002 is de prijs voor het eerst uitgereikt aan dhr. Ben van den Heuvel. Hij won de prijs voor de fraaie restauratie van zijn boerderij 'Voorzorg' aan de Voorweg 125. Tijdens de voorjaarsledenvergadering in mei 2004 zal de tweede Drs. Jan van der Spekprijs worden uitgereikt. De leden van het Historisch Genootschap worden bij deze opgeroepen om kandidaten voor de prijs voor te dragen. U kunt de persoon of instelling, die de prijs volgens u verdient, opgeven bij de Commissie Historisch Erfgoed, Dorpsstraat 7, 2712 AB Zoetermeer, of per e-mail op che@oudsoetermeer.nl. Naast de naam en het adres van de persoon of instelling dient u ook kort te vermelden op welke manier de kandidaat zich voor het behoud van ons erfgoed verdienstelijk heeft gemaakt.

Wij adviseren
& *Creëren...*

**Bloembinderij
De Nobel**

Dorpsstraat 86k
2712 AM Zoetermeer
Telefoon (079) 316 93 11

Bestuursleden, werkgroepen en commissieleden van het genootschap zijn van mededinging uitgesloten.

Op de tast

Piet Drapers

Als de Zoetermeerder 's avonds nog een rondje om gaat en dan een brief naar de post brengt of zijn hond uitlaat, vindt hij het de normaalste zaak van de wereld dat hij dan wordt bijgelicht door de honderden lantaarns langs de kant van de weg. Dat is wel eens anders geweest. Nu werd voor 1800 ook geen hond uitgelaten, laat staan dat men een brief naar de post kon brengen. Toch zal ook de Zoetermeerder van voor 1800 zich wel eens in het donker naar buiten hebben begeven, waarschijnlijk met een olielamp in de hand om te voorkomen dat hij in een sloot belandde. In 1801 kwam daar verandering in. In dat jaar werden de eerste lantaarns in Zoetermeer geplaatst.

Plaatsbepaling

Voor de plaatsing ging men niet over één nacht ijs. Er zal waarschijnlijk wel meermalen door Schout en Schepenen over vergaderd zijn. In ieder geval is er een 'Notitie van de gereguleerde plaatsing der lantaarnen, in de Dorpe Soetermeer, en aan de Voorweg tot de Broekwegsche Brug, bij Schout en Brandmeesteren aldaar gearresteerd'.

De notitie heeft als datum '1ste October 1801' en zij beschrijft voor zevenentwintig lantaarns exact de plek waar zij moeten worden geplaatst. Tien stuks moeten op armen aan huizen worden bevestigd en zeventien exemplaren komen op palen. "Beginnende van de Steene Brug (*de brug over de Delftse/Leidsewallenwetering, die de Dorpsstraten van Zoetermeer en Zegwaart verbond*) van Zegwaart af", komt bijvoorbeeld de eerste lantaarn "op de zuidoosthoek van het huis van Kornelis Huiser (*Dorpsstraat 57 op de hoek*), bewoond bij Willem van der Wal" en nummer vijf komt "op de NoordWesthoek van het thans ledige huis van Joris Koppert (*Dorpsstraat 33*), naast de deurkozijn van het zogenaamde Holletje".

Ook de plek van de palen werd exact beschreven. Zo komt de tiende lantaarn op een paal "tusschen de tweede en derde boom staande bezuiden het huis van de Heere Van Aalst Schouten" (*de ambachtsheer, Dorpsstraat 1*). De nummers 12 en 13 moesten er kennelijk voor zorgen dat men niet te water raakte, want de ene staat "ten ZuidOosten van het einde van de leuning van de Valbrug" (*nu de Dorpsbrug gebeten, tussen Dorpsstraat en Vlaminstraat*) en de andere krijgt een plaats ten noordwesten van het einde van dezelfde brug.

Opsteken

Alle lantaarns werden ook “met aan elkander overeenkomstige nummers geteekend (genummerd)” en de laatste, met nummer 27, stond dan ook tegenover de Broekwegse Brug (*brug van J.L. van Rijnweg naar Hogerop*). Voor degenen die de lantaarns moesten plaatsen, is in de instructie ook aangegeven dat “De toppen der lantaarnen uit de begane grond geen meerdere hoogte mogen hebben dan 9 à 91/4 voet”.

Het plaatsen van de lantaarns was één, maar om ze ook nog te laten branden, moest “den vulder en aansteeker der lantaarnen” in het geweer komen, of beter gezegd: de ladder bestijgen.

Ook voor deze vulder was een instructie opgesteld, want de lampen moesten worden gevuld met olie en wel zodanig als benodigd was “nagelange van het maanligt en met zoo veel olie dat dezelve bij donkere maan tot een uuren en aan de Voorweg tenminste drie uren in de nacht, of anders tot aan het opkomen der maan kunnen branden”.

Het was dus niet zo dat Zoetermeeders rond 1800 de gehele nacht werden bijgelicht als zij in het donker op pad gingen. Het was zelfs zo, dat de lantaarnopsteker zijn activiteiten pas begon met de eerste nieuwe maan na de Soetermeersche kermis (september) en eindigde met de eerste volle maan in de maand maart.

Hulpmiddelen

Om zijn taak naar behoren uit te voeren, werd de lantaarnopsteker geacht te beschikken over: een ladder met punten, een oliekan en een maatje, een aansteeklantaarn, een schaar, een blikken bakje met een zeel of riem om het lijf en een bosje werk (reinigingsmiddel) en een lap oude linnen.

Deze attributen had hij niet alleen nodig om de lantaarns te laten branden, maar hij werd ook geacht overdag er de nodige schoonmaakactiviteiten mee te verrichten. Immers: “Alle daagen wanneer de lantaarnen ‘s avonds branden, moeten op de dag de lantaarnen van binnen met werk worden schoongemaakt en met een lap met swartsel worden afgewreven en voorts met een schaar de afgebrande toortsen van het catoen genoegzaam voorhalen”.

Al met al kwam er tweehonderd jaar geleden heel wat voor kijken om de burgers van Zoetermeer een beetje bij te lichten. De ‘vulder en aansteeker der lantaarnen’ werd dan ook vorstelijk beloond, want in zijn instructie is ook opgenomen dat hij “voor behoorlijke waarneming van zijne post een somme van veertien guldens per jaar zonder meer zal genieten en zulks tot kennelijke wederopzegging toe”.

Ja, er was de Zoetermeeders veel aan gelegen om niet meer op de tast hun weg te hoeven zoeken.

Nawoord

Veel dank zijn wij verschuldigd aan de heer A.J.M Tetteroo, die ons over het ontstaan van de straatverlichting in Zoetermeer uitgebreide documentatie verschaftte, afkomstig van Gemeentearchief Ztm, archief Plaatselijk Bestuur Ztm nrs. 135-138.

Boter, kaas en eieren van Isaäk Heemskerck

Herinneringen van Jos van der Slik-Heemskerck

Mijn vader, Isaäk Heemskerck, is op 31-03-1908 geboren te Oudshoorn en overleden op 26-02-1979 te Zoetermeer. In 1930 is mijn vader begonnen met een boter-, kaas- en eierenhandel in Amsterdam. Hij was toen nog niet getrouwd. Hij ging wonen in de Jordaan bij zijn tante Kee. Op een bakfiets trok hij zo door Amsterdam om klanten te winnen. Later liet hij daar een colporteur voor zorgen. Als deze twintig adressen had weten te strikken, mocht je blij zijn als er vijf overbleven. Dus dat was in het begin een beetje kostbaar.

Isaac Heemskerck op zijn bakfiets

In augustus 1934 is hij getrouwd met een Zoetermeers meisje, Engeltje Johanna Ooms. Zij gingen wonen op de Broekweg, de latere Jacob Leendert van Rijweg. Daar heeft mijn moeder een kruideniers-winkeltje gehad in de voorkamer, met natuurlijk ook boter, kaas en eieren. Na enkele jaren ging dat niet meer zo goed, veel wanbetalers. De zaak van mijn vader ging toen beter. Hij had inmiddels

ook klanten in Haarlem, Den Haag en Rijswijk. Nu werd het 's maandags Amsterdam, dinsdag Den Haag, woensdag vrij om te vissen, dat zijn grootste hobby was, donderdag ging hij naar Haarlem en vrijdag en zaterdag naar Den Haag en Rijswijk.

Het huis aan de Broekweg

Zijn handelsnaam was ZAMI, dat **Zoetermeerse Amsterdamse Margarine** Inrichting betekende. Maar omdat zijn voornaam Isaïc was, werd er al gauw door vrienden en klanten van alles anders van gemaakt. Zoals: **Zaterdag anders Maandag Isaïc**, of 't **Zal anders moeten Isaïc, Zachies aan maar Isaïc, Zonder arbeid meer inkomsten**. Hij heeft dit werk altijd met plezier gedaan en is voor zijn ziek zijn nooit een dag thuisgebleven. Niet dat hij zich nooit eens wat minder lekker voelde, maar de klanten wachtten, dus moest je gaan.

Hij werkte altijd van 's morgens laat tot 's avonds laat, dat was van 10 tot 10 uur. Zijn boter haalde hij bij de Groene Van der Spek, de kazen kwamen uit Gouda, die werden thuisgebracht door Van Wijk. Waar de eieren vandaan kwamen, weet ik niet, misschien bij Van der Tang op de Stationsstraat.

Hij verkocht inmiddels ook aanverwante artikelen, zoals koekjes, snoepjes (lekker hoor, voor ons kinderen), worsten, snijkoek en alles wat op dat ogenblik in zwang was.

Hij ging dat op woensdag halen bij de firma Gebroeders Muilwijk op de Zegwaartseweg.

In de oorlog is hij nog lang doorgegaan, eerst nog met de auto. Toen dat niet meer ging wegens benzinegebrek en banden die niet meer te koop waren, ging hij met de fiets naar Den Haag en Rijswijk. Hij had veel last van steenpuisten en op de fiets was dat geen pretje.

Wij hebben in de oorlog nooit honger geleden, mijn vader zorgde altijd wel dat er aardappelen, groenten en vlees waren. Hij had ook een tuin bij De Krijger op de Voorweg. Daar kwamen de groenten vandaan.

Omdat hij een tuin had, mocht hij ook een varken houden. Dat stond achter bij ons in een schuurtje. Daar hadden wij dan vlees en vet (reuzel) en spek van. Na de oorlog is hij met een jongen, Co Dorst die bij ons in de Rode-Pannenbuurt woonde, weer begonnen in Den Haag. De auto had hij nog. Die stond in de garage helemaal ingepakt onder oude dozen en nog meer rommel. De Duitsers zijn wel wezen kijken, maar zagen niet dat er tussen de rommel een auto stond. Toen de oorlog voorbij was, werd de garage plechtig geopend en werd de auto tevoorschijn gehaald. Na te zijn nagekeken door Bernard Groenheijde kon hij weer rijden op de benzine die mijn vader op de benzinebonnen kreeg. Later ging hij ook weer naar Haarlem en Amsterdam, nadat er weer meer benzine te koop was.

In oktober 1968 heeft hij als een van de eersten gebruik gemaakt van de saneringsregeling. Dat was toen een mogelijkheid voor kleine zelfstandigen om via het SIMK vervroegd uit te treden en daardoor een klein pensioen te krijgen. Tien jaar heeft hij nog genoten van veel vissen en van schoolkinderen rijden bij ons taxibedrijf, wat hij ook graag deed. Hij kon heel goed met kinderen omgaan, zij waren allemaal gek op Opa, die altijd wel wat lekkers voor hen bij zich had.

MEEÛS®

Goed geregeld dus.

**Huis kopen?
Huis verkopen?**

079-3167771

Nieuw boek over Zoetermeer

In januari is het boek *'De Gave Stad. Zoetermeer, 40 jaar lef en ambitie in architectuur'* verschenen.

Aan de hand van de kleurenfoto's van Ton van Zeijl die ook op de wijkexposities en de slotexpositie De Gave Stad te zien waren, wordt de stedenbouwkundige en architectonische ontwikkeling van Zoetermeer beschreven.

Dorpsbeeld met Oude Kerk

In het boek zijn ook interviews opgenomen met mensen die de spectaculaire groei van dorp naar stad hebben meegemaakt, aangedragen door de Interviewwerkgroep Sprekend Verleden van het Historisch Genootschap.

Een van de geïnterviewden is Wim Dijkshoorn, die Zoetermeer vanaf Palenstein steeds dichterbij zijn boerderij aan de andere kant van de snelweg zag komen. Vanuit Berkel en Rodenrijs kwam hij als 6-jarig jongetje, na het overlijden van zijn overgrootvader, te wonen op de boerderij in Zoetermeer aan de huidige Vierde Stationsstraat. Die had de boerderij in 1875 laten bouwen.

“Met alle kinderen uit de buurt liep je samen naar school, of je kon meerijden met een boer of bode. In het dorp splitste de groep zich in drieën (openbaar, protestants of katholiek). Na school hielp je mee op de boerderij of in het land. Koeien bijeen drijven, melken, helpen met hooien, stenen bikken voor herstel van de boerderij. En natuurlijk spelen in de hooiberg. Alle kinderen uit de buurt kwamen op de boerderij spelen.

Die eerste jaren waren vooral spannend. Oorlogsjaren met dreiging van vliegtuiganvallen, razzia's, vordering van de paarden of van koperen huisraad,

de aanwezigheid van onderduikers en het geven van voedselhulp aan mensen uit de stad de laatste oorlogsjaren. Na de oorlog brak een periode van opbouw aan. In de jaren zestig werd Zoetermeer tot groeistad benoemd.

Dat was eigenlijk een 'ver van mijn bed show'. Palenstein zag je alleen in de verte liggen. Je dacht dat de uitbreiding van Zoetermeer nooit tot de boerderij zou komen. Zoetermeer zal toch niet kiezen voor een snelweg midden door de stad! Maar de uitbreiding ging verder. Eerst de keuze tussen uitbreidingswijk Noordhove of Rokkeveen. Het werd beide.

Op dat moment sloeg de schrik je om het hart. Tot hoever gaan ze bouwen, wat zijn de plannen? Als wij weg moeten, waar moet je dan naar toe? Het was een lastige, onzekere en moeilijke tijd. Niet weten wat je boven het hoofd hangt. En dan komt het bericht: je boerderij moet plat. Je laatste hoop vervliegt."

Later zag hij in de tekeningen dat de boerderij wel zou blijven bestaan, maar officieel heeft de gemeente hem dat nooit meegedeeld. Toen eenmaal duidelijk was dat de boerderij mocht blijven, hebben ze de boerderij opgeknapt. Daar is veel werk in gaan zitten. Begin jaren negentig werd de boerderij bestempeld als gemeentelijk monument.

Zoetermeer rukte op. Rij na rij werden de huizen uit de grond gestampt. Een zelfgemaakte video uit die tijd wordt met een gevoel van weemoed en een

traan in de ooghoek bekeken. In het nieuwe bestemmingsplan pasten geen koeien en geleidelijk aan vond elk van de 35 koeien elders een plekje.

De laatste koe is tot 1994 voor de eigen melkbehoefte gehouden. Maar op een gegeven moment moest ook die weg en kocht zijn vrouw voor het eerst in haar leven melk. Een raar gevoel, volgens mevrouw Dijkshoorn.

De boerderij is nu een paardenpension. In de stallen waar vroeger de koeien stonden, staan nu paarden. De jongste dochter geeft paardrijles.

Rokkeveen, Albert Schweitzersingel

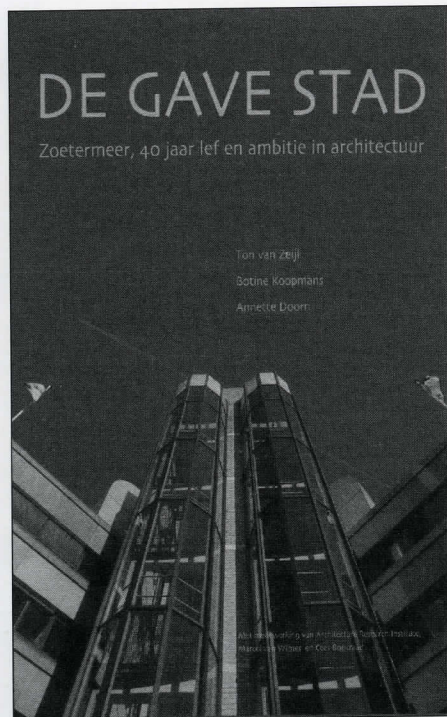
De hooiberg die vroeger diende als hooiopslag is omgebouwd tot trainingsmolen. Voor de verbouwing stonden er wel eens paarden in de lege hooiberg. Tot hun grote schrik zakte daar ooit een paard met zijn been door de bodem. Na graafwerk bleek dat daar in de oorlogsjaren koperen huisraad was verborgen. Na vijftig jaar kwam de 'schat' boven water.

Om het bedrijf compleet te maken, zou hij nog graag een huisje op het terrein willen zetten voor hemzelf en zijn vrouw of voor zijn dochter.

Met Rokkeveen is Dijkshoorn nu verzoend.

In het begin was het wat moeilijk, omdat de nieuwkomers van die 'stadse' manieren hadden. Elkaar groeten was hen bijvoorbeeld onbekend, en dat terwijl de oorspronkelijke bewoners elkaar allemaal kenden. Ook hebben ze moeten wennen aan de drukte van de nieuwkomers. Maar al gauw kwamen de eerste buurtactiviteiten op gang en is er inmiddels een goed contact met de buurt opgebouwd.

Het boek *De Gave Stad* is samengesteld door Annette Doorn, Botine Koopmans en Ton van Zeijl en is voor € 29,50 in de boekhandel verkrijgbaar.

Het molentje van Verhoeff

Ria Moers

De interviewgroep Sprekend Verleden doet behalve interviews ook wel eens geschiedschrijving.

“Dat het leven vroeger eenvoudig en moeilijk was, weet iedereen. Maar als je dit zelf hebt meegemaakt en toch kunt zeggen, we hebben een fijne jeugd gehad, dan zegt rijkdom je niet veel”.

Aan het woord is Co Verhoeff, een van de twaalf kinderen van Jacob Verhoeff en Elisabeth van Wamelen. Het gezin woonde aan de Voorweg 194 in een huisje naast de poldermolen, ‘de kleine molen’, op het land van M.Bos Ariezn. (witte Rien) achter de boerderij. Nadat haar oudste broer, Koos, op twaalfjarige leeftijd was verongelukt, groeide Co daar op met zeven zussen en drie broers. Bij de molen hebben vier generaties gewoond en gewerkt. De molen, die inmiddels is afgebroken, dateerde uit 1798. De gevelsteen is een tijd geleden door Co Verhoeff geschonken aan het Historisch Genootschap. De boerderij is begin 1980 afgebroken en op deze plaats is nu Intratuin gevestigd.

Molenaar en machinist Jacobus van der Velden

Op 9 mei 1772 is geboren te Zegwaart Jacobus van der Velden. Jacobus komt als eerste molenaar en machinist van de poldermolen voor in de gegevens van Co. Hij trouwde met Sara Trant, geboren te Hoogeveen (dit kan zijn Hoogeveen in Delfland, thans Nootdorp, of Hoogeveen in Rijnland, thans Benthuizen). De molen zorgde voor de bemaling van de Nieuw Drooggemaakte polder Buytenwegh-De Leijens. Hij stond in verbinding met het gemaal bij het Zoetermeerse meer om het overtollige water weg te werken naar de Noord-Aa. Omdat de molen midden in de polder lag, was er geen elektrisch licht en ook geen waterleiding. Er waren wel twee regenputten en een zakput (zogenaamd grondwater dat niet lekker was om te drinken, maar wel kon worden gebruikt om aardappelen en groenten te wassen). In 1852 verhuisde Jacobus van der Velden naar Stompwijk. Zijn schoonzoon Arend Verhoeff kwam bij de molen te wonen.

Molenaar Arend Verhoeff

Arend Verhoeff, geboren te Berkel op 19 september 1818 en getrouwd met Jannetje van der Velden, geboren op 20 juni 1819 te Zoetermeer, nam het molenwerk van zijn schoonvader over. Zij waren de overgrootouders van Co Verhoeff, die dit verhaal over haar familie vertelde. Ook deze Arend heeft tot 1891 vele jaren zijn werk op de molen gedaan. Nadat hij op leeftijd was gekomen, heeft hij het molenwerk overgedragen aan zijn zoon Jacobus.

Molenaar Jacobus Verhoeff

Jacobus Verhoeff, geboren 5 november 1854 te Zoetermeer, was getrouwd met Neeltje Bregman, geboren 27 februari 1859 te Benthuisen. Inmiddels werd de watermolen niet meer door windkracht aangedreven maar door een dieselmotor. Deze moest elke dag met de hand worden aangezwengeld. Tussen 6 mei 1923 en 17 september 1924 is er verandering in gekomen omdat de vader van Co haar opa Jacobus opvolgde. Nadat in 1926 elektrisch licht was aangelegd, kon de molen met het omdraaien van een knop in werking worden gezet.

Molenaar Jacob Verhoeff

Jacobus' zoon Jacob (de vader van Co), geboren 27 juni 1896 te Zoetermeer, trouwde op 14 november 1919 met Elisabeth van Wamelen, geboren 9 september 1899 te Pernis. Zij hebben met hun gezin van elf kinderen, drie zoons en acht dochters, jarenlang in het huisje naast het molentje gewoond. In het huisje waren twee bedsteden. Co vertelt: "Als we wel eens ziek waren, mochten we op de dag in de bedstee liggen. In het huis was alleen boven slaapruijnte. Daar was een kamertje gemaakt voor opa Verhoeff die bij ons woonde en in 1943 is overleden. Toen de wieken van de molen zijn gehaald is er op de molenzolder slaapruijnte gemaakt voor mijn drie broers. In de zomermaanden woonden wij ook in de molen omdat het er heerlijk koel was. Wij hadden nog steeds geen waterleiding maar nog wel twee regenputten en een zakput. Als het zomers erg droog was, waren de putten leeg en hadden we geen water. Dan konden we 's avonds een paar melkbussen met 40 liter water halen bij Rien Bos, bij wie we altijd over het erf gingen om bij ons huis en de molen te komen. We namen die bussen mee op de brik naar huis en hadden dan weer voor een paar dagen water. Dus U begrijpt wel dat we zuinig moesten zijn met water. Gelukkig zijn we nooit vervuild. Tegenwoordig zijn we misschien wel eens te royaal met water. Naar school gingen wij lopend. Wij moesten vanuit het land waar we woonden eerst ongeveer achthonderd meter naar de weg lopen. Als het slecht weer was, moesten we door de bagger met klompen of laarzen aan en schoenen in de hand naar de schuur van Rien Bos om daar onze schoenen aan te trekken om over de Voorweg naar school te gaan in de Dorpsstraat, een afstand van ongeveer vier kilometer. Wanneer het in de herfst veel had geregend, moest mijn vader 's nachts doormalen. Dan mocht hij niet naar bed gaan of in slaap vallen. Om de tijd productief te maken, kocht hij een breimachine waarmee hij sokken ging breien. Deze werden verkocht en brachten nog wat extra geld in het laadje. Voor onze huisarts, dokter Scheffer, mocht hij zes paar sokken breien. Als vader 's nachts moest malen, mocht een van de kleinere kinderen beneden bij moeder in de bedstee slapen. Dat was een groot feest! Het kleintje kon 's avonds door het

kiertje van de deur de kamer inkijken en zien hoe de rest van het gezin zat te breien, te borduren of kousen te stoppen. Met alle ongemakken hebben we er toch altijd gezellig gewoond en er een heerlijke jeugd gehad. We hadden bovenal zorgzame, fijne ouders, die ons voorgeleefd hebben om de Heere Jezus te zoeken, want we hebben hier geen blijvende stad. Mijn moeder heeft tot 18 april 1968 in het huisje gewoond en daarna heeft het leeggestaan tot het is afgebroken”.

Bovenste rij vlnr: Henk, Annie, Arend, Jeanne, Arie
Middelste rij vlnr: Nel, vader Jacob Verhoeff, moeder Elisabeth van Wamelen
Onderste rij vlnr: Wil, Riet, Sanny, Co, Lenie

Weidemolentjes, nieuw cultureel erfgoed in Zoetermeer

Botine Koopmans

Op een dag kreeg ik bij de gemeente Zoetermeer de vraag of het weidemolentje langs de Oostweg in Oosterheem cultuurhistorische waarde heeft. Weidemolentje, weidemolentje, nooit gezien. Ik ben gaan kijken en ja, daar stond het. Een mooi stalen molentje dat aan de ketting is gelegd omdat het buiten gebruik is. Het moet wijken voor de uitvoering van een bouwplan.

Windwatermolen Oosterheem

Weidemolens, ook wel aanbrengetjes genoemd, zijn kleine molens die een niet al te groot gebied zoals een weiland bemalen. Meestal gaat het om zogenaamde onderbemaling, om een laag gelegen stuk grond in de polder voldoende droog te kunnen houden.

De molen maalt dan het water naar de sloten. Dit type molentje heeft bijna geen bediening nodig omdat de grote windvaan aan de achterzijde ervoor zorgt dat de molen altijd goed op de wind staat.

Het stalen molentje in Oosterheem is het 'moderne' zusje van de historische houten molentjes die nu alleen nog in Noord-Holland voorkomen.

Voorheen stonden in de polders rondom Zoetermeer vele tientallen van het type dat in Oosterheem staat, maar ze verdwijnen nu in hoog tempo. Ze verliezen hun functie door elektrische bemaling of ze moeten plaats maken voor bebouwing.

Een snelle inventarisatie leverde nog één molentje op aan de Voorweg en zes in de Meerpolder waarvan eentje deels ontmanteld is. In het Westerpark staan er ook nog twee, die echter veel hoger zijn.

Deze stalen molentjes zijn typisch industriële objecten, die onopvallend in het landschap staan (totdat je erop gaat letten) maar inmiddels als verdwijnend industrieel erfgoed cultuurhistorische waarde hebben gekregen.

Wat te doen met het molentje in Oosterheem?

De molenstichting Het Land van Heusden en Altena heeft gevraagd de molen over te mogen nemen omdat één van hun weidemolens in een storm is gesneuveld. De stichting gebruikt deze molentjes om de waterstand bij zes voormalige poldermolens op peil te houden ten behoeve van de funderingen. Het is een optie omdat het molentje zo behouden blijft, maar het mooiste is natuurlijk als het in Zoetermeer herplaatst kan worden, het liefst in bedrijf.

Want zoveel zijn er niet meer.

Windwatermolen Meerpolder

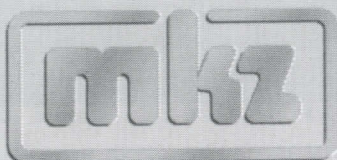
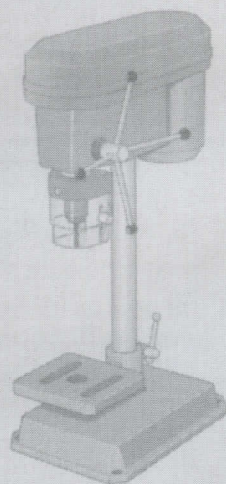
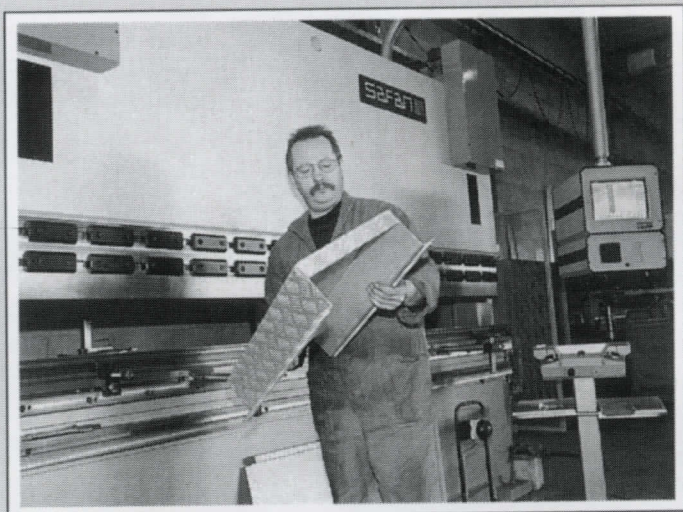
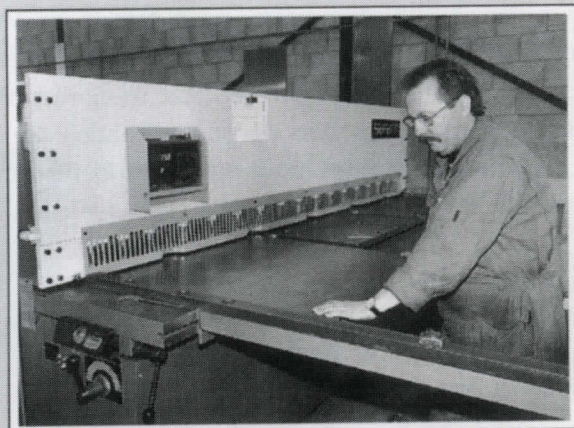
Nu óók voor particulieren!

LASSEN ○

ZETTEN ○

DRAAIEN ○

VERKOOP ○

MKZ-Metaalbewerking

Industrieweg 21, Zoetermeer

Telefoon (079) 341 63 41

Sanne van Havelte, Het leven en werk van een Zoetermeerse notarisdochter

Antoinette Brummelink

De schrijfster is neerlandica. De volgende tekst is samengesteld uit haar doctoraalscriptie *'Sanne van Havelte, Een onderzoek naar de paratext van haar werk'*.

Wie in het hart van het oude Zoetermeer wandelt, kan niet om de Dorpsstraat heen, in vroeger tijden de straat waar zich alle belangrijke gebouwen van het dorp bevonden: de kerk, de scholen, het stadhuis. Het pand aan de Dorpsstraat nummer negen, tegenwoordig een advocatenkantoor, was ook zo'n belangrijk gebouw. Sinds de bouw in 1783 door notaris Hendrik de la Faille woonden daar tot 1935 alle notarissen van Zoetermeer. Een van die notarissen was Hendrik van Hamersvelt, de vader van Suzanna van Hamersvelt, bij velen beter bekend als meisjesboekenschrijfster Sanne van Havelte.

Het voormalige notarishuis aan de Dorpsstraat 9

Op 7 juli 1889 om half twaalf in de avond wordt het gezin van Hendrik van Hamersvelt, die sinds 1884 notaris van Zoetermeer was, verblijd met de geboorte van een dochter: Suzanna Alida Magdalena. Het meisje heeft vier oudere broers. Zij leert haar derde broer Anton Christiaan nooit kennen; hij sterft al in 1885. Haar vierde broer krijgt dezelfde namen. In 1891 krijgt zij er nog een jonger broertje bij: Cornelis Hendrikus, en dan is het gezin compleet.

Hoewel de kinderen naar de openbare lagere school gaan, worden ze protestants-christelijk opgevoed. Op 4 augustus 1889 wordt Suzanna gedoopt in de Oude Kerk van de Nederlands Hervormde Gemeente. Als enige dochter in het gezin heeft zij het niet makkelijk thuis met haar dominante vader. Hij beslist dat het haar taak is om later voor haar ouders te zorgen en dat betekent dat ze na de lagere school geen verdere opleiding mag volgen. Ook een huwelijk is voor haar niet weggelegd. Er zijn meerdere mannen die haar graag als vrouw willen, maar de ijzeren wet van haar vader telt.

Tweede rij van onder, derde meisje van links is Sanne van Havelte
Bovenste rij, eerste jongen links is broertje Anton Christiaan

Ook voor zijn zoons is de vader niet makkelijk. Zijn vader was arts en hijzelf notaris, en daarom moesten respectievelijk de oudste en de tweede zoon ook arts en notaris worden. Voor Jan Willem, de oudste, vormt dit een groot probleem. Hij heeft een labiel karakter en is te gevoelig voor het artsenbestaan. Pas als een psychiater ingrijpt, mag de jongen stoppen met zijn studie. De vader besluit de rollen om te draaien: de eerste zoon moet nu notaris worden, de tweede arts. Rutgerus Johannes Cornelis gaat, hoewel hij zelf nooit voor het beroep van arts zou kiezen, hiermee akkoord en ook Jan Willem legt zich hierbij neer.

Maar Suzanna wil meer dan alleen de lagere school. Zonder dat haar vader het weet, volgt ze, betaald van haar eigen zakgeld, een opleiding tot apothekers-assistente. Als ze later trots haar diploma aan haar vader laat zien, wordt deze

ARTOTHEEK

'DE VLAMING'

Verbuur

beeldende

kunst

Voor bedrijven en particulieren

Vlamingstraat 2a
2712 BZ Zoetermeer
Telefoon 079 3169551

woedend en mag ze haar opleiding niet in praktijk brengen. Als haar vader in 1923 besluit het ambt van notaris van Zoetermeer neer te leggen (oudste zoon Jan Willem volgt hem op) en naar Apeldoorn te verhuizen, gaat ze met hem en haar moeder mee. Haar ouders hebben dan al de leeftijd van de oude dag bereikt en Suze doet haar taak. In 1927 sterft haar moeder op 71-jarige leeftijd. En een paar jaar later, op 81-jarige leeftijd, sterft ook haar vader. In die tijd, begin jaren dertig, is ze dan al begonnen met schrijven. (i)

Haar carrière als schrijfster

Hoewel ze zelf kinderloos is gebleven, heeft de schrijfster wel een schare nichtjes en neefjes die graag bij hun tante langskomen. Op verzoek van haar schoonzus Louisa, getrouwd met Rutgerus, schrijft ze voor haar nichtje, dat graag leest maar voor wie weinig geschikte boeken te vinden zijn, een verhaal in een schriftje. Elke week komt haar nichtje langs en verslindt dan het verhaal over de romance van Frans en Jo, twee jonge mensen die elkaar in de trein ontmoeten. En elke week heeft haar tante er weer een stuk bijgeschreven, soms op aanwijzingen van haar nichtje. Als het verhaal af is en er vierentwintig schriften zijn volgeschreven, stelt haar schoonzus voor het verhaal naar een uitgever te sturen ter beoordeling.

En zo ontvangt uitgever W.J. Thieme & Cie te Zutphen in juli 1933 het manuscript *Jo*, dat als boek de titel *Hun geheim* zal krijgen.

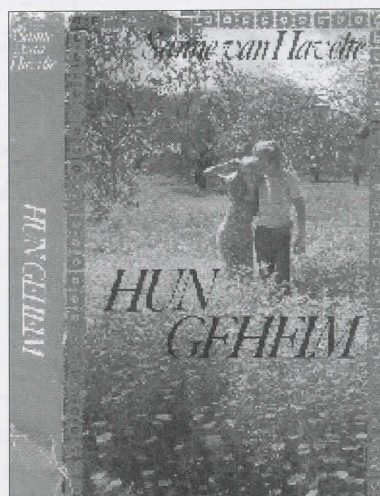

Omslag eerste druk

Volgens zeggen heeft de uitgever het boek eerst aan zijn dochter laten lezen. Toen deze er enthousiast over was, heeft ook de uitgever zelf het boek beoordeeld. In augustus 1933 krijgt Suzanna te horen dat, hoewel er nog wat verbeterd moest worden (het eerste schrift werd wat naïef gevonden, er kwamen onnodige herhalingen in voor en er stonden teveel stippeltjes in), haar boek zal worden uitgegeven. Ze ontvangt hiervoor 150 gulden. Ze besluit niet onder haar eigen naam te publiceren, maar onder de naam Sanne van Havelte, een samentrekking van haar officiële naam. Ze vindt deze

naam vlotter klinken en ze uit zich makkelijker onder een schuilnaam. Bovendien is ze bang voor slechte kritieken, maar deze angst blijkt ongegrond. De recensenten zijn zeer lovend over *Hun geheim* en Thieme aarzelt dan ook niet om ook haar tweede boek, *Mieks moeilijkheden*, op de markt te brengen.

De samenwerking tussen uitgever en auteur verloopt echter niet meer zo soepel. Van Havelte krijgt de drukproeven pas op het laatste moment, waardoor ze weinig tijd heeft om ze te verbeteren en de illustraties van Hans Borrebach krijgt ze vooraf helemaal niet te zien (ii). Bovendien vindt zij de prijs van de boeken te hoog en deelt ze niet in de winst. Ze neemt dan ook afscheid van Thieme en biedt haar derde manuscript, *Hanna's vlucht*, aan aan Van Holkema & Warendorf in Amsterdam, een uitgeverij met een goede naam op het gebied van kinder- en meisjesboeken. Als haar schrijfcariëre goed op dreef is, breekt in 1940 de oorlog uit.

Omslag zevende druk

Tijdens de oorlog verblijft ze op verschillende adressen in Vught, Amsterdam en Katwijk. Haar boeken worden weliswaar niet uitgegeven, maar stoppen met schrijven doet ze niet. Als de oorlog voorbij is, begint Sanne van Havelte met reizen. Ze bezoekt onder andere Knokke, Frankrijk en in 1952 zelfs Afrika. De ervaringen die ze opdoet, verwerkt ze in haar boeken, zoals in *De verborgen fontein*, dat in Zuid-Afrika speelt en *Onder de mimosa's*, dat in Frankrijk is gesitueerd. Als ze klaar is met reizen, vestigt ze zich in Huis ter Heide bij Zeist. In 1967 verschijnt dan haar laatste boek, *Jil's roeping*. Op 19 december 1968 overlijdt Suzanna van Hamersvelt, 79 jaar oud, in een ziekenhuis aan de gevolgen van ouderdom. In totaal zijn er zeventien boeken van haar verschenen: dertien meisjesboeken die samen een serie vormen, twee meisjesboeken die buiten deze serie vallen en twee kinderboeken, waarvan er één, *Josje's eerste reis*, geschreven is voor de kinderen van haar bovenburen. Ook schreef zij korte verhalen voor dagbladen en tijdschriften, waaronder 'Libelle' en 'Margriet'.

Sanne van Havelte

(i) De biografische gegevens zijn terug te vinden in het archief van Zoetermeer en bij het Centraal Bureau voor Genealogie. De biografie is verder gebaseerd op een gesprek met mevrouw De Nooy-van Hamersvelt, een nichtje van Sanne van Havelte.

(ii) De correspondentie tussen Suzanna van Hamersvelt en de uitgeverij is terug te vinden in het archief van uitgeverij W.J. Thieme & Cie, dat zich bevindt in het stadsarchief van Zutphen.

De adverteerders en de hierna genoemde bedrijven maken het met hun financiële steun mede mogelijk dit blad uit te geven.

Van As Makelaardij bv

Eerste Stationsstr. 61, tel. (079) 316 44 45

Dranken/Wijnhandel Boonekamp

Dorpsstraat 130, tel. (079) 316 38 02

Bouwmarkt De Bouwhof

Edisonstraat 88, tel. (079) 331 07 00

Cammeraat IJzerwaren

Eerste Stationsstr. 48, tel. (079) 316 37 31

Carrosseriefabriek Joost Lamboo bv

Koperstraat 40, tel. (079) 363 44 44

Het Fluitschip historisch onderzoeks-
en adviesbureau, tel. (079) 316 78 46

Henneken Radio en TV

Den Hoorn 7, tel. (079) 316 24 90

Linthout Foto Video

Dorpsstraat 68, tel. (079) 316 30 84

Roos Kantoorboekhandel

Dorpsstraat 155, tel. (079) 316 35 80

Rové Licht & Sfeer Eerste Stationsstr. 3

tel. (079) 316 64 88

Schoenen Van Veen

Dorpsstraat 83, tel. (079) 316 31 65

Slagerij Vollebregt

Dorpsstraat 127, tel. (079) 316 35 25

Personenvervoer Van der Slik

Blauwroodlaan 296, tel. (079) 361 61 61

Verlaan Verfspecialzaak

Vlamingstraat 5, tel. (079) 316 34 76

Van Waaij Wonen

Coppeliashouw 30, tel. (079) 343 53 30

Uw huis verkopen?

Duidelijk, Helder, Betrouwbaar!

van Brero & Breugem

NVM REGISTER MAKELAARS - TAXATEURS

Dorpsstraat 14 (naast het Nicolaasplein) 2712 AK Zoetermeer

tel.: 079-3160061 fax: 079-3160026

e-mail: info@vanbrero-breugem.nl internet: www.vanbrero-breugem.nl

Gratis waardebeoordeling! Bel 079 - 3160061

Outdoorspecialist Van Herwijnen

Dorpsstraat 66 anno 1908

berg/wandelschoenen
kampeerartikelen
schietsport
dartsport

dump
van Herwijnen
SINDS 1891

tenten
klimsport
vrijtijdsleding
campingaz dealer

Dorpsstraat 66 - Zoetermeer - Telefoon (079) 316 35 51 - www.herwijnenzoetermeer.nl